

Riihimäen Etelä-Vahteriston ja Pohjois-Monnin linnustoselvitys kesällä 2008

**Rauno Yrjölä
Jorma Vickholm**

Ympäristötutkimus Yrjölä Oy 2008

Sisällys:

<i>Johdanto</i>	3
<i>Tutkimusalueet</i>	3
<i>Aineisto ja menetelmät</i>	4
<i>Tulokset</i>	5
<i>Tulosten tarkastelu</i>	7
Kanahaukka	7
Hiirihaukka	7
Nuolihaukka	7
Pyy	8
Teeri	8
Käki	8
Palokärki	9
Pensastasku	9
Tiltalti	9
Pikkulepinkäinen	9
Muut mielenkiintoiset lajit	10
<i>Johtopäätökset ja suositukset</i>	10
<i>Lähteet</i>	11

Johdanto

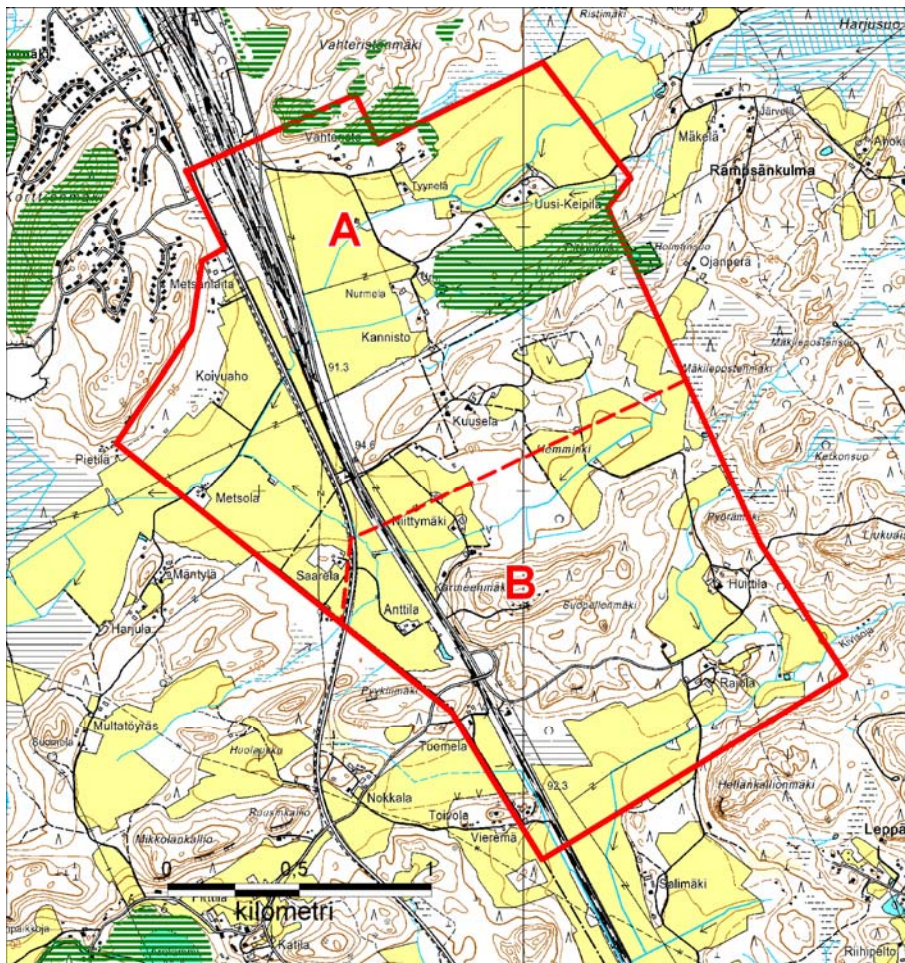
Tutkimuksessa selvitettiin Riihimäen Etelä-Vahteriston ja Pohjois-Monnin pesimälinnustoa. Laskennoissa keskityttiin erityisesti harvalukuisiin lajeihin. Linnustoselvityksen alue on melko laaja metsien, peltojen ja maaseutumaisen asutuksen mosaiikki.

Linnustoselvityksen tilasivat Riihimäen kaupunki ja Hausjärven kunta. Selvitys on alueiden kaavoituksen tausta-aineistoa ja se täydentää alueilla tehtyjä muita luontoselvityksiä.

Linnustoselvityksen teki Ympäristötutkimus Yrjölä Oy. Laskennat suoritti Jorma Vickholm, Rauno Yrjölä osallistui raportin laadintaan.

Tutkimusalueet

Etelä-Vahteriston ja Pohjois-Monnin tutkimusalue on kooltaan 450 hehtaaria ja se sijaitsee pääradan itäpuolella noin kolme kilometriä Riihimäen keskustasta etelään. Alueesta noin puolet on peltoa, loput erilaista metsätalousaluetta sekä maaseutuasutusta. Alueen lähetyvillä sekä itä- että länsipuolella on myös suoalueita. Etelä-Vahteriston alue rajoittuu pohjoisreunalta Vahteriston alueeseen, josta on muutama vuosi sitten tehty linnustoselvitys alueen kaavoitusta varten.

Kuva 1. Etelä-Vahteriston ja Pohjois-Monnin kartoitusalueet. Kuvassa on vihreällä rajattu myös luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat kohteet (LUMOS).

Aineisto ja menetelmät

Selvityksessä keskityttiin uhanalaisiin ja EU:n lintudirektiivin liitteen I määrittelemiін suojeltaviin lajeihin, sekä muihin harvalukuisiin ja mielenkiintoisiin lajiryhmiin (pöllöt, tikat, päiväpetolinnut). Koko alueen kattavia laskentakierroksi oli neljä, joista yksi tehtiin aikaisin huhtikuussa ja kolme touko-kesäkuussa. Lisäksi laskentoja täydennettiin kahdella pöllökuuntelulla maaliskuussa.

Selvitys tehtiin niin, että laskija kulki selvitysalueen eri osat läpi ja kirjasi muistiin havaitut lajit sekä harvalukuisista lajeista tarkemman esiintymistiedon ja havainnon laadun (laulava, varoitteleva, lentävä jne.). Tämä tehtiin ensimmäisen kerran huhtikuun alussa (tikat, aikaisin pesivät lajit) ja toistettiin kolme kertaa touko-kesäkuussa.

Pöllökuuntelut tehtiin maaliskuussa niin, että alueen teitä ajettiin autolla ja sopivissa paikoissa pysähdyttiin kuuntelemaan pöllöjä.

Kartoituksen ulkopuolelle jäivät piha-alueet sekä tie- ja rata-alueet. Viljelyalueet kartoitettiin vain peltojen reunoilta havainnoimalla.

Eri osa-alueiden laskentatiedot on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Linnustoselvityksen osa-alueet ja kartoittajat:

<i>Laskenta-alue</i>	<i>Laskija</i>	<i>Päivä</i>	<i>Kellonaika</i>
Pöllökuuntelut Kalmu ja Vahteristo	Jorma Vickholm	21.-22.3.2008	21.45-01.45
	Jorma Vickholm	16.-17.4.2008	21.50-00.30
Vahteristo			
A	Jorma Vickholm	7.4.2008	7.45-11.15
	Jorma Vickholm	8.5.2008	6.15-10.30
	Jorma Vickholm	27.5.2008	5.20-9.20
	Jorma Vickholm	20.6.2008	3.30-8.55
B	Jorma Vickholm	6.4.2008	7.00-12.10
	Jorma Vickholm	9.5.2008	5.25-9.30
	Jorma Vickholm	26.5.2008	5.20-9.25
	Jorma Vickholm	14.6.2008	4.20-8.10

Tulokset

Tutkimusalueella havaitut lintulajit on esitetty taulukossa 2. Harvalukuisten lajien havaintopaikat on esitetty kartoilla. Muista kuin harvalukuisista lajeista on taulukossa mainittu vain lajin nimi.

Taulukko 2. Etelä-Vahteriston ja Pohjois-Monnin pesimäaikainen linnusto vuonna 2008.

D1= laji kuuluu lintudirektiivin liitteessä 1 mainittuihin suojeltaviin lajeihin, VU = laji on Suomen kansallisessa uhanalaisuusluokituksessa vaarantunut (vulnerable), NT = laji on Suomen uhanalaisuusluokituksessa silmällä pidettävä (near threatened). Muut lyhenteet: Ä = laulava, ä = muutoin ääntelevä, k tai l/ = koiras, n tai /l = naaras, ad = vanha, juv= nuori, var. = varoitteleva, p = paikallinen, m= muuttava.

Havaitut lajit	Luokitus	Reviiritulokset harvalukuisista lajeista
Kuikkalaji	D1	ehkä kalastuslentoja, 26.5 1W melko matalalla, 1E
Sinisorsa		
Telkkä		
Isokoskelo		
Ruskosuohaukka	D1, NT	12.4 1/2 nN, tulkittu muuttaviksi
Kanahaukka		Reviiri mahdollisesti lähistöllä, 6.4 1 soidinl. Suopellonmäki ja sama Ä Hellänkallionmäki
Varpushaukka		Reviiri mahdollinen, 12.4 1m ja 26.5 1/ saalis kynsissään Hemminki
Hiirihaukka		Reviiri mahdollinen:6.4 Käärmeenmäki 1p ja 12.4 Hemminki 1p
Kalasääski	D1, NT	kalastuslento, 9.5 kala kynsissään SE Suopellonmäki, ei alueella
Tuulihaukka	NT	12.4 1m ja 1p
Nuolihaukka		Reviiri jossain lähistöllä, 27.5 Kuusela, 14.6 Hemminki ja hieman ulkopuolella 20.6 Metsola
Pyy	D1	4 reviiriä: Pitkämäki 2, Huittila ja Käärmeenmäki W. Lisäksi 9.5 Käärmeenm.W 1Ä, Suopellonm.1/ ja E-raja 1Ä, 20.6 Koivuaho 1
Teeri	NT	2 reviiriä: 6.4 S-kulma Ä, 12.4 Hemminki Ä ja hieman ulkopuolelta Mäkelä Ä
Fasaani		
Kurki	D1	1 reviiri jossain lähistöllä, ilm. pariskunta kolmesti
Töyhtöhyppä		arvio n 5 paria Metsolan pelloilla
Metsäviklo		8.5 Holmansuo 1Ä, 9.5 Rajola 1var. Ja 26.5 Hemminki 1
Isokuovi		26.5 Hemminki ä ja 14.6 Rajola Ä
Taivaanvuohi		8.5 Metsolan tien ojasta 1 ja 26.5 Rajola 1p pesimäbiotoopissa
Lehtokurppa		mm. Hemminki 1 var. emo ja 4 pientä maastopoikasta
Naurulokki	VU	ylilentäviä
Harmaalokki		
Sepelkyhky		
Käki	NT	1 reviiri Käärmeenmäki, lisäksi 20.6 Metsänlaita 1 ylilentävä
Tervapääsky		
Palokärki	D1	ei pesintään viittaavaa, mutta reviiri alueella ilmeinen: 6.4 - 27.5 Pitkämäki - Hemminki havaittu viidesti, 9.5 Rajola W-puoli 1
Käpytikka		
Kangaskiuru	D1, NT	Mahdollinen reviiri: 6.4 Rajola - Huittila 1 Ä koko aamun
Kiuru		arvio n 8 paria
Haarapääsky		
Räystäspääsky		
Metsäkirvinen		
Niittykirvinen		
Västaräkki		
Keltävästaräkki		2 reviiriä Metsolassa

Tilhi		9.5 Pyörämäki 1 NE, lienee vielä kevätmuuttoa
Peukaloinen		Hieman ulkopuolella Mäkilepostenmäki 1Ä 9.5 ja 14.6
Rautiainen		
Punarinta		
Satakieli		
Pensastasku	NT	Todennäköisesti reviiirejä 2-3: 9.5 Hemminki Ä, 26.5 S-rajaa 1Ä, Nurmela 1/ 27.5 ja 20.6 1p, 14.6 Rajola
Laulurastas		
Kulorastas		1 varma reviiiri ja lisäksi mm Koivuaho 1, Rajola Ä
Punakylkirastas		
Mustarastas		
Räkättirastas		
Viitakerttunen		26.5 Ä Tuomela, radan E-puoli
Kultarinta		
Lehtokerttu		
Hernekerttu		
Pensaskerttu		
Pajulintu		
Sirittäjä		
Tiltalti	VU	6 reviiiriä: Pitkämäki 2, Koivuaho, Vahter., Käärmeenmäki ja Rajola.
Hippiäinen		
Harmaasieppo		
Kirjosieppo		
Talitiainen		
Kuusitiainen		
Sinitiainen		
Töyhtötiainen		
Hömötiainen		
Pyrstötiainen		1 reviiiri: Rajola 6.4 a2 ja 14.6 2ad4juvsamassa paikassa
Puukiipijä		
Pikkulepinkäinen	D1, NT	1-2 reviiiriä: Rajola ja Hemminki. Hemminki 26.5 Ä ja 20.6 1/, Rajola 26.5 2 paria ja 14.6 1/ s-rajalla
Isolepinkäinen	NT	12.4 Uusi-Keipilä 1p, lienee vielä kevätmuutolla.
Harakka		
Närhi		
Naakka		
Varis		
Korppi		reviiiriin liittyvää käytöstä pariskunnalta
Pikkuarvunen		8.5 Metsola, radanvarsi 1 yll., 27.5 Metsänlaita 1
Peippo		
Viherpeippo		
Tikli		
Vihervarpunen		
Hemppo		
Punatulkku		
Pikkukäpylintu		
Punavarvunen		
Keltasirkku		
Pajusirkku		

Todennäköisesti alueella pesii vielä enemmänkin lajeja. Kartoituksessa jäivät havaitsematta mm. kaikki pöllölajit. Ainakin joinain vuosina alueella saattaa esiintyä runsaimpia pöllöjämme, kuten lehto tai helmipöllöä.

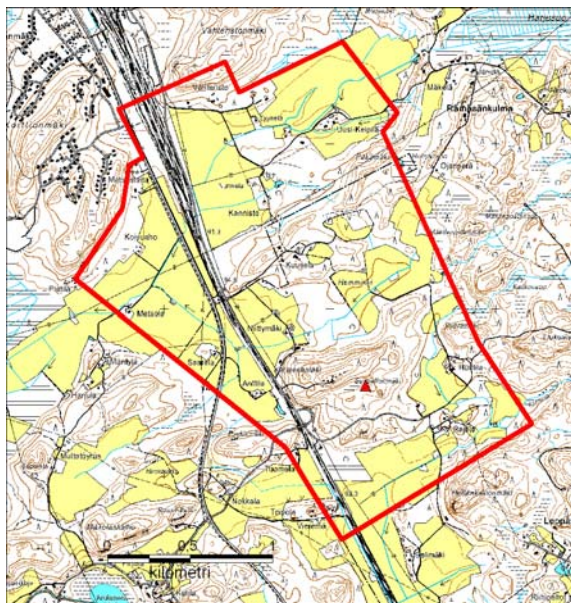
Tulosten tarkastelu

Alueella havaituista silmälläpidettävistä tai lintudirektiivin liitteen 1 lajeista useimmat ovat suhteellisen tavallisia lajeja Etelä-Hämeessä ja Uudenmaan pohjoisosissa. Seuraavassa esitetään lyhyt kuvaus mielenkiintoisimpien lajien esiintymisestä.

Kanahaukka

Laji havaittiin alueella, mutta varmaa reviiriä ei todettu. Todennäköisesti laji pesii jossain lähistöllä. Kanahaukka on varpushaukkaa hieman arempi, mutta esimerkiksi Helsingin ympäristössä muutama pari pesii melko lähelläkin asutusta, jos vain pesäpaikka on rauhallinen.

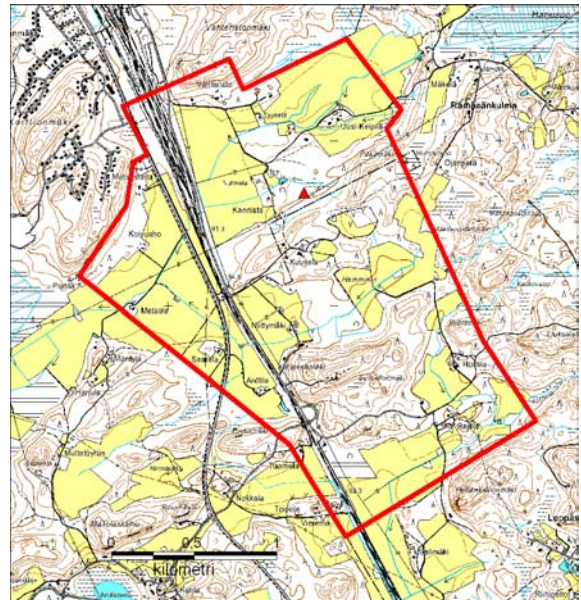
Hirviniemi & Astor (1994) toteavat Riihimäen kanahaukkareviirien tuolloin olleen autioita. Valtakunnallisen petolintuseurannan mukaan kanahaukat ovat metsien hakkuun myötä yhä useammin joutuneet etsimään pesäpaikan asutuksen liepeille jäävistä pirstaleista (Honkala & Saurola 2008). Kanahaukkakannan paikalliseen taantumiseen on vaikuttanut myös kanahaukan tärkeiden saalislajien, kanalintujen, taantuminen metsien rakenteen muuttuessa (Väisänen ym. 1998).

Kuva 2. Kanahaukan mahdollinen reviiri.

Hiirihaukka

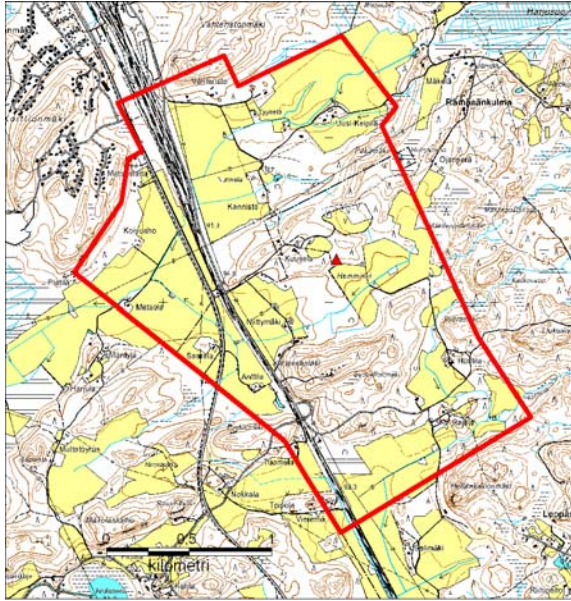
Etelä-Vahteristossa reviiri on todennäköisesti jossain lähellä, mutta alueelta sitä ei varmistettu. Hiirihaukka on melko tavallinen maaseutu-ympäristössä, mutta välttelee asutusta. Hiirihaukan Suomen kanta on viime vuosina ollut lievästi laskussa (Honkala & Saurola 2008).

Kuva 3. Hiirihaukan mahdollinen reviiri.

Nuolihaukka

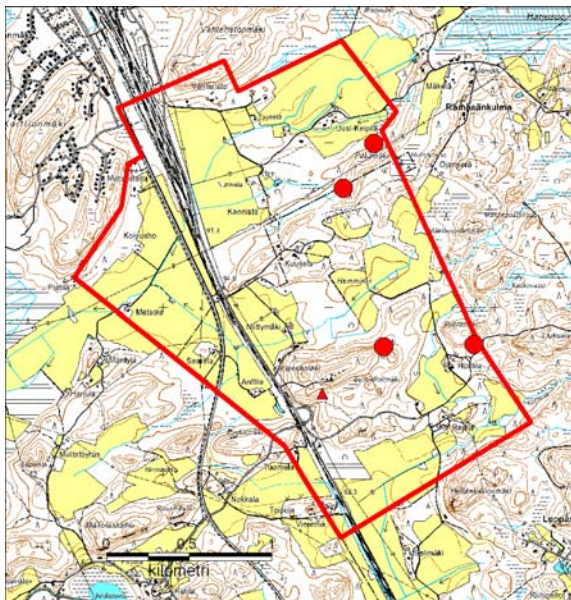
Reviiri Etelä-Vahteristossa tai lähistöllä on mahdollinen, mutta sitä ei varmistettu. Nuolihaukka suosii yleensä elinympäristönään kosteikkojen tai soiden läheisyyttä, sillä lajin suosimaa ravintoa ovat sudenkorennot.

Kuva 4. Nuolihaukan mahdollinen reviiri.

Pyö

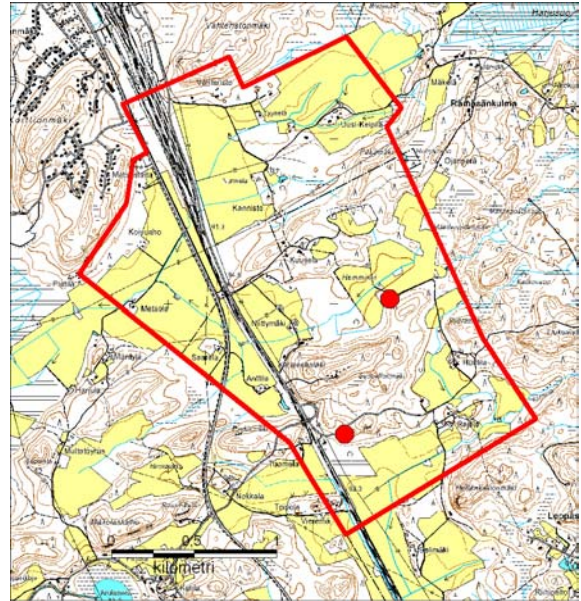
Pyöjen reviirit sijoittuvat yleensä kosteapohjaisiin, tiheisiin kuusimetsiin, joissa on yleensä nuorten kuusien tiheiköitä. Hakkuidenkin reuna-alueilla laji viihtyy, jos vain sopivaa tiheää metsää on laidoilla. Metsäkanalinnuistamme pyö on parhaiten sopeutunut elämään myös asutuksen lähellä, sille riittää selvästi pienempi metsälaikku asuinpaikaksi kuin metsolle tai teerelle.

Kuva 5. Pyöjen reviirit.

Teeri

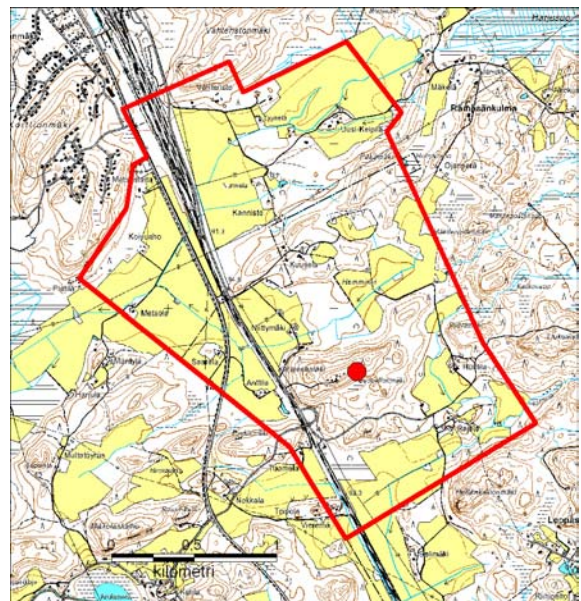
Reviirien tulkinta on vaikeaa, sillä selviä kerääntymiä ei ollut. Etelä-Vahteriston – Monnin alueelle arvioimme kaksi reviiriä.

Kuva 6. Teerien reviirit.

Käki

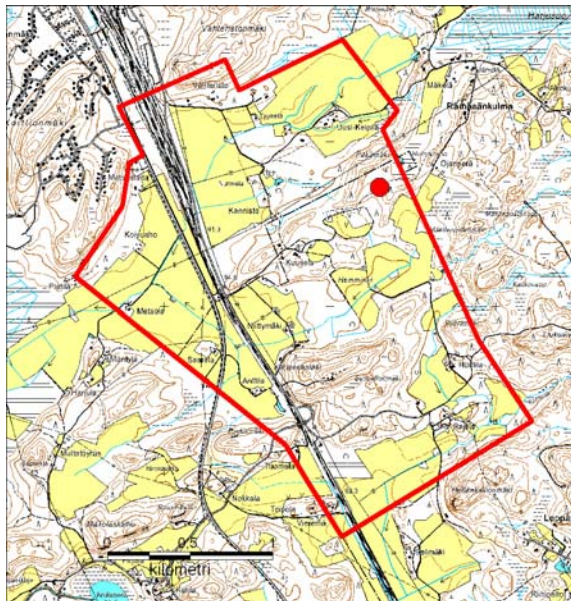
Käellä on laaja reviiri, sama yksilö voi kiertää useiden mäkien alueella kukkumassa. Tutkimusalueelle tulkittiin yksi reviiri, joka todellisuudessa on hyvin laaja ja käsittää suuren osan alueesta. Etelä-Suomen käkikanta on taantunut hieman viimeisten vuosikymmenien aikana ja eräänä syynä on pidetty käen tärkeän isäntälajin leppälinnun kannan taantumista (Väisänen ym. 1998).

Kuva 7. Käen reviiri.

Palokärki

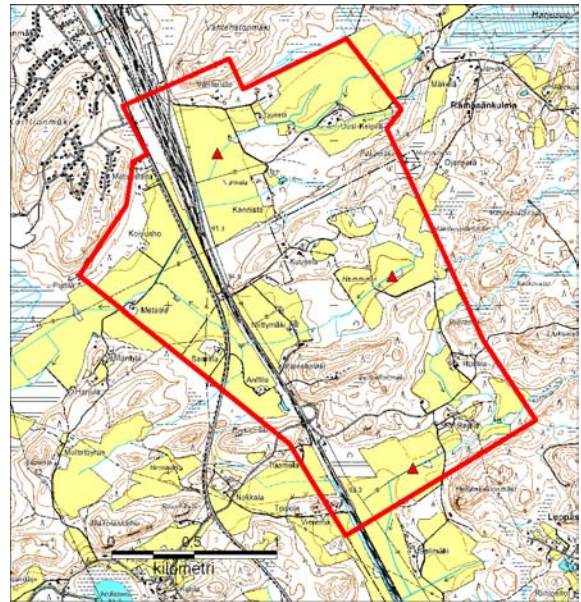
Etelä-Vahteristossa oli yksi reviiri. Käen tapaan palokärjellä on hyvin suuri reviiri, johon voi kuulua useita metsäalueita. Muista tikoista poiketen laji ei ole niin herkkä ihmistoiminnalle, sillä se pystyy kovertamaan pesäkolonsa vaikka terveeseen mäntyyn tai tarvittaessa painekyllästettyyn voimajohtopylvääseen. Olennaista on, että sopivia ruokailualueita, joissa on hevosmuraheisia, löytyy lähistöltä. Linjalaskenta-aineiston perusteella Etelä-Suomen palokärkien määrä jopa kasvoi viime vuosisadan lopulla (Väisänen ym. 1998).

Kuva 8. Palokärjen reviiri.

Pensastasku

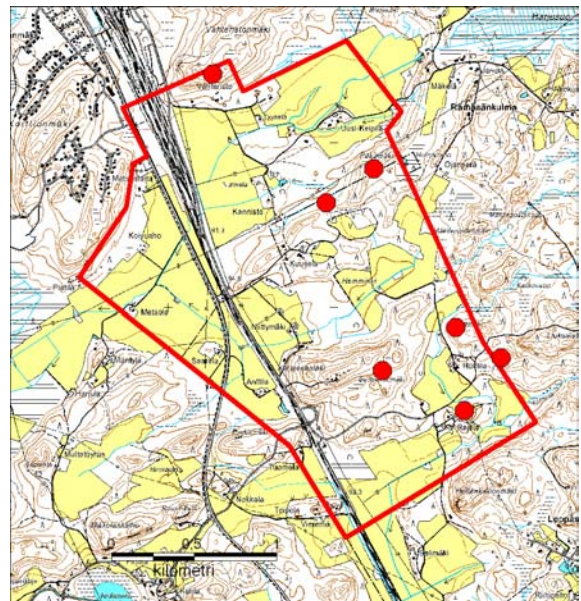
Etelä-Vahteriston ja Pohjois-Monnin alueella pensastaskun reviirejä todennäköisesti on, vaikka laskennoissa havaittiin vain yksittäisiä lintuja ilman reviirikäyttäytymistä. Pensastaskun kannat ovat Etelä-Suomessa vaihdelleet voimakkaasti, 2000-luvun alun kannan nousun jälkeen kanta jälleen laski vuosina 2005 ja 2006 (Tiainen ym. 2007).

Kuva 9. Pensastaskun mahdolliset reviirit.

Tiltalti

Tiltalti on vähentynyt Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana (Väisänen ym. 1998). Laji suosii kosteita korpimaisia kuusikoita, jotka ovat vähentyneet metsätalouden ja rakentamisen takia. Lajin eteläisempi rotu pesii yleisesti myös lehtimetsissä.

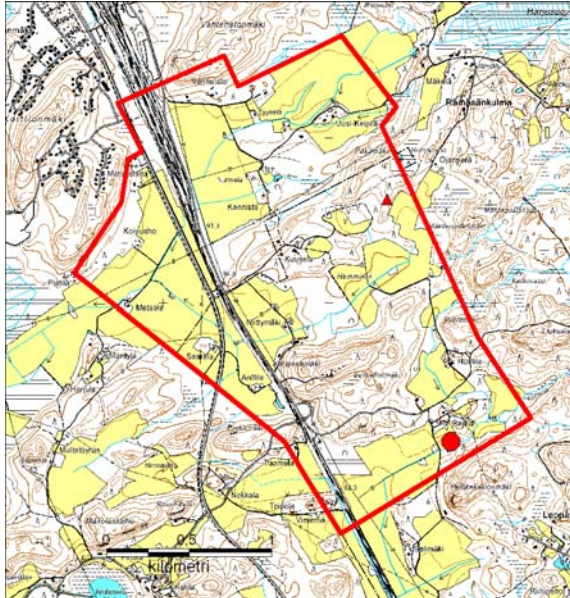

Kuva 10. Tiltaltin reviirit.

Pikkulepinkäinen

Pikkulepinkäinen suosii hieman samantyyppisiä paikkoja kuin pensastasku: pellon laitamia, hakkuuaukkoja ja ojanvarsia. Pensaikkaa tai matalia kuusen taimia pitää olla jäljellä pesäpaikoiksi. Tutkimusalueelle tulkittiin yksi var-

ma reviiri, mutta lisäksi oli havainto sopivista pesimäympäristöistä. Pikkulepinkäisen kannanvaihtelut ovat suuria ja vaihteluiden syyksi on epäilty mm. kuivuuden vaihtelua Afrikan talvehtimisalueilla (Väisänen ym. 1998).

Kuva 11. Pikkulepinkäisen reviiri.

Muut mielenkiintoiset lajit

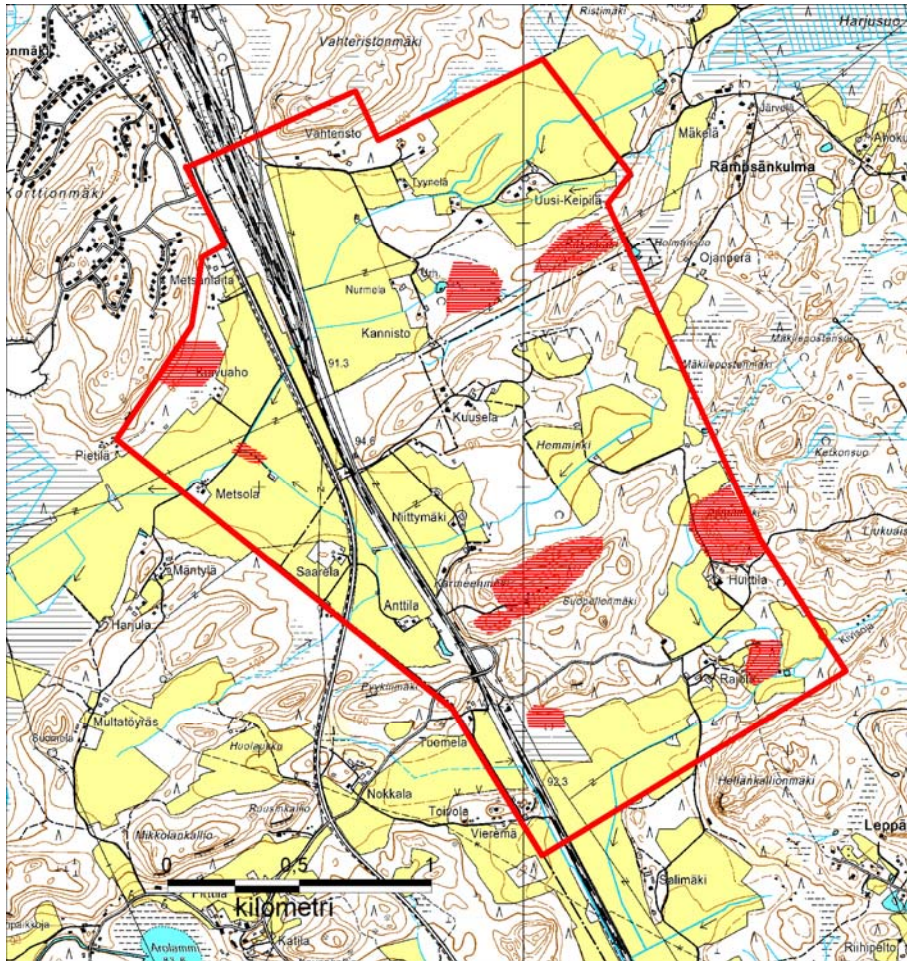
Muita mielenkiintoisia lajeja alueella olivat mm. kuovi sekä taivaanvuohi, joiden kanta Etelä-Suomessa on viime vuosina laskenut selvästi. Etelä-Vahteristossa ja Pohjois-Monnissa havaittu laulava kangaskiuru saattoi olla muuttolla, mutta toisaalta laji voi pesiä jossain lähitöllä. Esimerkiksi Hyvinkään ja Nurmijärven alueella lajia tavataan harvalukuisena mäntykankailla ja sorakuoppien laitamilla.

Johtopäätökset ja suositukset

Etelä-Vahteriston ja Pohjois-Monnin metsälinnustoltaan arvokkaimpia alueita ovat kaksi alueen poikki koillisesta lounaaseen kulkevaa metsäselännettä, joista pohjoisempi on myös LUMOS-hankkeessa arvioitu arvokkaaksi kohteeksi. Peltolinnustoa on runsaasti erityisesti radan länsipuolella, jossa havaittiin useita töyhtöhyppäreviirejä sekä mm. Uudellamaalla harvinaistunut keltävästäräkki. Kuuselan ympäristöstä on tiedossa havaintoja myös mm. metsosta, kangaskiurusta ja tuulihaukasta (Helena Johansson, kirj.).

Tutkimusalueen arvokkain lajisto löytyy hieman kauempaa rautatiestä. Rautatien vaikutus linnustoon ei välttämättä ole kovin suuri, sillä linnusto on tottunut rataan jo pitkään. Esimerkiksi Mäntsälän Vähäjärvenkallioiden Natura-alueen seurannassa Lahden oikoradan rakentamisen ei ole havaittu vaikuttaneen linnustoon. Tosin Lahden moottoritie on samassa käytävässä ja mahdollisesti ihmistoiminnalle herkemmmät lajit ovat jo moottoritien takia alueelta hävinneet (Enviro Oy, Pekka Routasuo suullinen ilmoitus).

Metsäalueiden lisäksi myös pelloilta löytyi mielenkiintoisia lintulajeja. Kuovi ja keltävästäräkki ovat molemmat lajeja, jotka ovat taantuneet huomattavasti Etelä-Suomessa viime vuosikymmeninä. Keltävästäräkkien suosima pelto on nykyisin harvinaisuus ja paikallisesti arvokas ympäristö. Kuvassa 12 on esitetty arviomme kaikista linnustolle arvokkaista alueista tutkimusalueella.

Kuva 12. Etelä-Vahteriston ja Pohjois-Monnin alueen linnustokannalta arvokkaimmiksi arvioidut alueet.

Lähteet

Hirviniemi, R. & Astor, J. 1994: Riihimäen linnustoselvitys 1992-1993. Riihimäen kaupunki. Ympäristönsuojelulautakunta. Julkaisu 1/94.

Honkala, J. & Saurola, P. 2008: Petolintuvuosi 2007 – Linnut vuosikirja 2007: 36-51.

Tiainen, J., Rintala, J., Ekroos, J., Holopainen, J., Piha, M., Seimola, T. & Vepsäläinen, V. 2007: Suomen maatalousympäristön linnuston muutos 2000-luvulla. – Linnut vuosikirja 2006: 98–106.

Väisänen, R.A., Koskimies, P. & Lammi, E. 1998: Muuttuva pesimälinnusto. – Otava. Helsinki.